

Midtvejsrapport om tendenser i brug af chat i skoleelevers interaktive sociale liv. Stikprøveundersøgelse foretaget af Livsmodlab/AMOK -Maj 2005

af Dorthe Rasmussen og Helle Rabøl Hansen

Baggrund

Indenfor det sidste år har flere AMOK folk via deres foredrag stødt på stadig flere eksempler af chatchikane mellem skolekammerater. Vi har i samme periode konstateret voksende børnetrafik på sites som f.eks. ARTO og MSN. På ARTO er der p.t. mere end 700.000 indlagte profiler og mere end 2 millioner beskeder.

Denne stikprøveundersøgelse kortlægger især jævnaldrendes brug af chatten i kommunikation med hinanden med fokus på de 13-17 årige.

Hidtil har voksensamfundet været opmærksom på beskyttelse af barnet overfor fremmede voksne f.eks. pædofile. Det vel formentlig komme bag på mange voksne, at den mere typiske negative chikane chat foregår børnene imellem. I denne midtvejsrapport behandler vi primært den negative brug af chat.

Vi vil understrege, at vores grundholdning til chاتفænomenet ikke har et negativt udgangspunkt. Af vores undersøgelser fremgår der mange eksempler på den positive værdi i mediet.

Vores fokus er børn og unge, og da vi bevæger os i børne- og ungeland, og også støder på fænomeners slagside, vækker dette i sagens natur vores nysgerrighed og er dermed enzymeret i vores undersøgelser.

Undersøgelsens materiale

Midtvejsrapporten bygger på

- 61 kvantitative spørgeskemabesvarelser fra henholdsvis to skoleklasser og to ungdomsklubber.
- To fokusgruppeinterview af henholdsvis 7 piger og 4 drenge.
- To individuelle personinterviews
- Studier af diverse chat sites. (ARTO, MSN og NetStationen)

Undersøgelsen suppleres i maj-juni med endnu en kvantitativ og kvalitativ spørgerunde.

Stikprøveundersøgelsens samlede resultat overdrages til Børnerådet, DPU og

Undervisningsministeriet.

Chat, profil, gæstebog mm.

I undersøgelsen bruger vi chat som en samlet betegnelse, der favner den almindelige chattrafik, men også kommunikation via ”gæstebog” på f.eks. ARTO dk. og lignende. De fleste adspurgte børn skelner ikke mellem det, man kan kalde for almindelig chat og beskeder i gæstebog mm.

Vi har også medtaget hacking på bl.a. profilbeskrivelser som en del af chatchikanen.

Tendenser

Chat fordele

I langt overvejende grad lyder besvarelsene, at chat især betyder nærhed og kommunikation med venner og klassekammerater. Det er mødestedet for kammerater efter skole, også for de mere stille børn, der ikke har så meget socialt samvær med klassekammeraterne. Her kan alle finde en kammerat, at "være sammen med". Generelt udtrykker de unge stor tilfredshed med at bruge disse sites. Det er blevet en del af hverdagen at tjekke sin gæstebog på f.eks. ARTO, og lige tage en smut forbi MSN og se om vennerne er online.

"At man kan være sammen med nogle uden at se personen, og så er det sjovt", svarer en pige.

Omfang af chatchikane mellem børn

43 % af de adspurgte børn har oplevet chatchikane fra andre børn og unge. Der er ikke langt fra en spontant opstået konflikt, til at trusler tages i brug, som f.eks. trusler om bank. I nogle chateksempler findes dødstrusler. En 13 årig pige udtrykte sig således: "Hvis du roder med mine venner, roder du med mig, og så roder du med døden".

En pige, der selv havde været udsat for trusler i gæstebogen, fortalte: "Jeg bliver ikke bange for beskeder med trusler – men når de kommer og siger det op i mit åbne ansigt, så bliver jeg bange - ellers ikke."

Der er en tendens til, at kulturen er meget rå og ofte med seksuelle undertoner. Som ex. på dette skriver en 11-årig pige på ARTO: "Kan godt være fræk, selvom jeg kun er 11."

En pige fortalte: " Jeg fremstiller mig selv som jeg er, måske bare med hårdere ord."

Negative udtryk som "grimme so", "lede luder" og "klamme bøsserøv" bruges i ofte, både for alvor og for sjov. Nedsættende kommentarer til udseende hos modtageren eller modtagerens familie, hører også til hverdagen i chatrooms. Der forekommer også ændring af tekst (f.eks. via hacking) på en personlig profil mm. En del viser deres kode, mens de sidder med venner og er online, andre er blevet set over skulderen, mens de har skrevet deres kode. Hos de 13-17 årige, går hackeren ofte ind og ændrer profilteksten, gerne med nogle rettelser, der går på det seksuelle. Konsekvenser er ofte én eller flere seksuelle kvitteringer i gæstebogen, indtil problemet opdages, og profilen rettes.

En 6. klasse piges profil blev ændret drastisk af en gruppe klassekammerater, således at det fremgik, at pigen var "til ældre mænd", ligesom der blev indskrevet en såkaldt "Scoreliste". En 17 årig dreng oplevede, at nogle venner hackede sig ind på hans profil, og skrev at han var bøsse. Han havde efterfølgende fået rettet profilen, men rygtet genlød stadig i hans omgangskreds.

Nogle af 17-årige, der har deltaget i undersøgelsen, er sideløbende på en del datingsitets, hvor formålet direkte er at søge efter en kæreste eller sexpartner. Da både sprog og billedsiden på dating sites er af mere seksuel karakter, arbejder vi udfra en teori om, at kulturen i disse sites kan påvirke tonen på ARTO og MSN.

Etik og grænser

"Piger laver gerne lidt om på deres alder og deres udseende, og drenge lyver eller blærer sig med et eller andet de kan eller har gjort", erklærede en 17 årig dreng. En del af pigerne afslørede, at de nogle gange skrev, at de var ældre, end de reelt var.

Under vores research faldt vi over en profilbeskrivelse af en ung pige: ”I virkeligheden handler det jo ikke om, hvad jeg synes om mig selv, og hvordan jeg beskriver mig selv, men hvordan du opfatter mig!”

Generelt er tonen i de personlige beskrivelser meget hårde.

Vi vil understrege, at nogle af de unge i undersøgelsen også udtrykker normer for, hvad man gør og ikke gør. F.eks. sagde en 14 årig pige, at man bruger sin ironi og rå jargon på dem, der kender én, - ikke på ukendte, som man chatter med. Desuden var størstedelen bevidste om, hvilke informationer man ikke gav offentligt. På trods af, at de unge til tider har en selvbestaltet etik, sker det også, at de overskrider den. I et tilfælde blev en 13-årig pige ringet op af en ukendt ældre dreng en tidlige morgen. Veninden havde videregivet hendes telefonnummer til drengen via chatten.

Mobning og konflikt

20% af besvarelserne peger på, at chatten bruges som en del af et konkret mobbemønster **eller** en konflikt mellem skolekammerater. Ofte starter konflikterne i skolen, og optrappes over nettet. Brugen af ARTO og MSN ser ud til at adskille sig her, da de negative budskaber skrives i gæstebøgerne på ARTO, og altså ikke i en direkte online chat, som på MSN. De unges eget bud på årsagen hertil er, at tonen kan blive mere aggressiv i gæstebøgerne, end den er online. Distancen mellem parterne opleves som større, og dermed rykkes den etiske grænse for, hvad man skriver. Det er hypotese, som vi ser nærmere på i næste fase af undersøgelsen.

Der er eksempler på børn, der holdes uden for af klassekammerater, og som oplever koordineret chikane via chatten. Det kan være beskeder med samme truende indhold, samme brug af øgenavne og hentydninger til konkrete oplevelser i skolen.

Der er også eksempler på, hvordan veninder bliver uvenner og bruger chatten som et redskab i konflikten. Skænderiet fortsætter på chatten så og sige. Enkelte piger oplever også at blive ”blokeret” for adgang til en x-venindes gæstebog.

En dreng oplevede pludselig at blive spærret/blokeret på MSN af en gruppe på 5 af sine venner. Drengen havde skrevet noget på MSN, der havde stødt én af drengene i gruppen, hvorpå de blev uvenner. Drengen, der følte sig stødt, bad de andre venner spærre ham. Når man bliver spærret på MSN, figurerer dem, der har spærret én, som off-line, og da denne dreng begyndte at undre sig over, at vennerne aldrig var online, fik han via en klassekammerat opklaret, at de havde spærret ham. Han konfronterede dem imidlertid, og derefter stoppede de blokaden. Men han var blevet meget oprevet i den tid, det stod på. Netop fordi MSN er mødestedet for vennegruppen, blev han her ekskluderet i én af de mest hotte sociale arenaer. At drengen sidder hjemme på værelset i intimitetsfæren, ser ud til at have en forstærkende effekt på følelsen af eksklusion og isolation.

På en skole satte en gruppe af negative dominanter sig for at manifestere hierarkiet på skolen. En stor del af de mindre populære børn og unge fik konsekvent beskeder som "Du hører ikke til her!", "der er ingen, der vil have noget med dig at gøre!" osv. Fra skolens side blev der foretaget en række samtaler med de involverede, men det havde ingen effekt på mobberiet. Det fortsatte, og konsekvensen blev, at en del af børnene forlod skolen. Lærerne var ifølge eleven fuldstændig "IT-forskrækkede", og kunne i kraft af deres manglende evner, ikke bevise noget, hvorfor sagen aldrig blev forfulgt og afklaret.

Chatmobning bryder privatheden

Som det er tilfældet med mobil mediet (SMS og MMS) er det også tilfældet med chatrooms, at mediet når helt ind i de unges privatsfære. Chat mobning adskiller sig fra den "klassiske" mobning ved, at privatsfæren nedbrydes. Barnet rammes af mobning og anden skolekonflikt på steder, hvor han eller hun normalt har "helle", i hjemmet, til fodbold, på biblioteket og andre steder. På den vis har chatmobning som ved f.eks. SMS mobning en ny dimension, der bør indgå i skoler og klubbers antimobbearbejde.

Blokering af profiler

Særlig pigerne, med åbne profiler (Hvor alle kan gå ind), modtager relativt ofte beskeder med seksuelle opfordringer.

En 15 årig fortæller: "Mange går ind og spørger, om man har kæreste på".

Mere hardcore er opfordringer om analsex mm., og det kan vel at mærke være fra jævnaldrende.

Mange børn fra undersøgelsen vælger konsekvent at blokere for disse afsendere. Men blokering kan også ske af venner, der bliver uvenner.

Chatregler

Chatsidernes regelgrundlag, læses af de færreste børn og unge, der har deltaget i undersøgelsen. Det betyder, at der ikke er klarhed over, hvad man må eller ikke må. En 14-årig pige svarer: "Er I klar over, hvor lange de der regler er, der er alt for meget at læse, det gider man ikke. Jeg scroller bare videre."

Hvorvidt de unge vil rette sig efter reglerne, hvis de var bekendt med dem, er uvist, men i tilfælde med eks. trusler spurgte vi til reaktioner fra sitets webmaster. Her fik vi et blandet billede. Flere havde aldrig modtaget svar på trods af blokering og anmeldelse, mens andre havde fået personligt svar fra webmasteren.

Fravær af voksne

Kun meget få besvarelser i den kvantitative undersøgelse viser, at forældre, lærer eller pædagoger har spurgt ind til eller snakket med barnet om det at chatte og det at lægge en personlig profil på et offentligt site. De få voksne, der blander sig er typisk forældre, og de er især optaget af at beskytte barnet fra kontakt med ukendte voksne.

Det er vores indtryk fra både kvantitativ som kvalitativ spørgerunde, at de voksne er meget fraværende i denne del af barnets kommunikationskultur. De fleste af undersøgelsens deltagere bruger gennemsnitlig mellem 1-2 timer om dagen på at chatte. Set i betragtning af, hvor meget børn bruger nettet, kan man tale om, at der er opstået en "parallel børneverden" i cyberspace.

Det er på den ene side spændende for børnene at have deres eget univers, på den anden side er der ikke et sikkerhedsnet, når der sker chikane og udstødelse i denne parallelverden. Udfordringen for forældre og andre voksne bliver at finde balancen mellem at lade børnene agere frit i deres egen netkultur og samtidig beskytte dem mod udstødelse og forfølgelse.

En stor del af voksne, som vi har talt med, er delt op i dem, der opgivende trækker på skulderen, når de bliver adspurgt, og tager afstand fra de unges brug af bl.a. chat. På den anden side er der gruppen, der har et decideret negativt syn med udpræget pessimistiske perspektiver og hælder til forbud på skoler og institutioner. Vi er også stødt på en mindre gruppe af voksne, der har sat sig ind i fænomenet, nuancerer deres syn på det, og giver deres holdninger klart til kende på skoler, netcafeer på ungdomsklubber m.m.

Gode råd til forældre, lærere, pædagoger og udbydere om børns indbyrdes chatkommunikation.

Til forældre

- Bland dig nysgerrigt i dit barns chatverden. Spørg ind til dit barns chaterfaringer. Spørg om du må se dit barns profil.
- Hjælp barnet med at beskytte sig selv, så der ikke gives identificerbare oplysninger, når der chattes med ukendte.
- Forøg din viden om chat, så dit barn kan dele sine erfaringer med dig.
- Har dit barn negative chatoplevelser med klassekammerater eller andre bekendte, bring det op på forældremøde. Ved grov chikane kontakt øjeblikkeligt skolen eller klubben.
- I chikane og mobbehistorier udenfor skolen kan I forsøge at kontakte supportere på sitet.
- Fortæl hvorfor man ikke skal give sine kammeraters emailadresse ud til andre, uden først at spørge, om det er i orden

Til skolen

- Indføj god chat etik i jeres antimobbeplan
- Brug chat, mobiltelefon og anden informationsteknologi som undervisningsemne i stilskrivning, foredrag og emneuger.

Til fritidshjem, fritidsklub og ungdomsklub

- Hold børnemøder om chatetik
- Indfør færdselsregler for nettrafik

Til udbyderne af chatsites

- Vis god etik i sitets centrale tekster og i æstetikken. Det er ikke nok med et særlig felt for regler.
- Highlight et referat af de væsentligste regler, og sæt dem som remindere rundt omkring på sitet.
- Overvej aldersporte, dvs. at børn i bestemte aldersgrupper går ind i områder svarende til deres alder.
- Vis konsekvens ved håndhævelse af egne regler.
- Skriv svar mail til de børn og unge, der anmelder bestemte profiler – de unge efterlyser respons i de alvorlige sager, og en seriøs svarmail viser ansvarlighed, og gør brugerne trygge ved mediet.
- Lad webmasteren følge mere konsekvent med i baggrunden på chatten, så han/hun overvåger og kan gå ind og tale direkte med brugerne, og advare om når de unge er på vej til at overskride juridiske grænser.